

BIBLIOGRAFIA

Estudis de Granollers i del Vallès Oriental. 3. Recull onomàstic de Granollers: Motius, Topònims, Nomenclatura, per Enric Garcia-Pey. Ajuntament de Granollers, 1990. 160x220 mm, 261 pp numerades + 2 de mapa.

Comprèn Granollers, l'antic terme de Palou i una part del de Corró. Inicialment, s'havia de circumscriure a inventariar els motius (i conté llinatges, noms de casa i pseudònims); la inclusió de la toponímia va obeir a una decisió posterior. Els noms hi van ordenats alfabèticament, en forma de diccionari, distribuïts en els tres apartats anunciats al títol, l'últim volent significar la llista actual dels noms oficials de les vies urbanes. Aquesta subdivisió permet duplicacions quan un mateix nom apareix en dos dels apartats i, encara, més d'una vegada, en un mateix apartat, com en el cas de Gili: can G. i de Baix, de Dalt, Gran, Petit (pàg. 56), la bassa de Can G. (143), la font d'en G. (174), Mas G. (182) i la vereda de Can G.. (208). Un ordre alfabètic únic pels específics hauria reunit en una sola entrada ponent del carrer de Corró (194), portal de C. (195), riera de C. (201) i carrer de C. (218), i també el Lledoner (67), barri del Ll. (142), plaça del Ll. (192), carrer del Ll. (223), passatge del Ll. i travessia del Ll. (224), unes reunions (com totes les moltes altres possibles) que haurien afavorit una visió de la transcendència de cada terme específic. A causa de la freqüència amb què l'onomàstica incideix en la toponímia, noms de casa, cognoms i motius anotats al primer apartat es tornen a fer presents al segon, quan es fa l'entrada per l'apel·latiu -la part genèrica- com passa amb la majoria de Barri de ..., Bosc de ..., Era de ..., Font de ..., etc., l'específic dels quals és un cognom o motiu ja inscrit abans. El primer i el segon apartats (i per què no el tercer?) reunits en un de sol i organitzats alfabèticament segons la part específica dels noms hauria simplificat la confecció i hauria fet més còmoda la consulta. Sens dubte que també hauria fet veure que era millor unificar l'ortografia de Bellulla (p. 25 i 146), Beluya o Belulla (144), un antic poblat i una devoció mariana del terme de Canovelles. I que el coll d'en Moltó actual (167) devia correspondre al corral dels Moltons (168) de l'any 1581. Can Baron (22) i can Varon (130) inicialment devien ésser el mateix malnom, encara que ara siguin en carrers diferents. Que hi hagi alguna lectura dubtosa és sovint possible, i es pot sospitar en Matenet (75) (any 1851), que es devia haver de llegir Mateuet, i també ho és que -malgrat la voluntat que es nota de perfeccionar les representacions escrites dels noms- passi per alt Marcé (72) <Mercer, Enregollada (44) (dialectalisme local?) <Enrogallada, i que s'anoti can Colleres (37) malgrat que a Baldufes (21) -nom modern d'aquella casa- s'expliqui que feien culleres. S'hi diu a quin cognom corresponen els motius, però se n'està i es deixa d'explicar-ne anècdotes quan es preveu que es podria ferir la susceptibilitat dels afectats. La investigació referent a l'efecte negatiu que produiria veure's el renom publicat amb l'explicació d'allò que el va generar deu haver estat laboriosa i -

encara- no exempta de risc; s'hauria evitat el perill si no s'hagués explicat la correspondència motiu-cognom, tal com s'acostuma a recomanar de fer, tenint en compte que només en un mínim de casos aquesta correspondència pot tenir alguna importància. Quan una entrada no va seguida del cognom, s'ignora si això passa perquè no se l'ha arribat a saber, o perquè es vol prendre la precaució d'ocultar-lo, com en la Calamanda (28), en Divina Pastora (42), en Flaviol (52), etc. Els materials s'han obtingut per enquesta oral, que ha estat meticulosa i servint-se d'un nombre considerable de persones, i d'alguns documents, majoritàriament del registre de la propietat, l'hemeroteca municipal i un "Amillaramiento" de 1879, o sia de fonts recents. Hi ha dades -no gaires- extretes de llibres dels consells de la universitat de 1555-1682, de llibres de la clavaria de 1581-1600, i de l'Arxiu Diocesà de Barcelona -poques- de 1596. El treball s'hauria enriquit si hi hagués hagut accés a llibres del cadastre del segle XVIII i manuals notariaus, capbreus i llibres del compliment pasqual, etc., d'èpoques antigues diverses. Es delata una escrupolositat acusada quan no es gosa afirmar la relació Cleca<Clec, Conxa<Concha, Beleta<Isabel(eta), Calet<Quelet<Miquelet, Jaumetó<Jaume, i potser alguns altres. I una bona cura a informar de la procedència d'alguns noms/motius vinguts de fora: en Comes, de can C. de Lliçà; en Grau Xic, de can G. X. de Llerona; en Manreset, de can M. d'Òrrius, etc.; i es dóna la interpretació dels gentilicis: l'Ametletar, de l'Ametlla; el Calderí i la Calderina, de Caldes; les Figuerones, del Figueró, etc. Com passa sempre, surten renoms originals i divertits: en Cerebrino, que feia pensar en Mandri i això lligava amb mandra, i li esqueia; cal Fregues, perquè la dona feia feines per les cases; en Meuca, perquè alimentava les vaques amb *Sorgum vulgare*, una graminia, i una colla d'altres. I, també entre els renoms, una colla de paraules importades de ponent enllà, aptes per a empastifar la llengua genuïna: Huevos, Julito, Manolita, Matón, Padre, Rayo, etc. De conjunt, és un aplec valuós, producte d'una elaboració llarga i primmirada.

Ramon Amigó i Anglès

La muntanya de Baix. Toponímia del Montnegre en el terme municipal de Sant Celoni, per Josep Llovera. Publicacions del Centre d'Estudis i Documentació del Baix Montseny. Sant Celoni, abril 1992. 215x210 mm. 58 pp.

Tal com es diu al títol, l'inventari toponímic s'ha extret del sector del Montnegre situat dintre el terme municipal de Sant Celoni, al Vallès Oriental. El treball es presenta organitzat temàticament: el relleu (canal, carenes, colls, plans, turons i, sobretot, sots), el terreny (pedres, roques, etc.), l'aigua (basses, fonts, rieres, torrents, etc.), la vegetació (alzines, pins, roures, suros, etc.), la fauna (només teixoneres), les masies (considerades cases: can i -en uns pocs casos- cal, i només rarament definides com a mas), altres noms de casa (escassos), religió i supersticions, les vies de comunicació i transport (camins, passos, ponts, etc.), les activitats humanes (camps, eres, peces, vinyes, etc.), i més vinyes en un apartat titular el Celler de Sant Celoni, alguns noms diversos i un enfilall d'agraïments. Al final, una llista de noms ordenats alfabèticament pel genèric (una opció que alenteix la consulta). El mapa és substituït per una excel·lent fotografia del massís, presa des de la vora esquerra de la Tordera, amb només dotze noms entre el sot de Fuirosos i el sot de Bocs.

El recull ha estat impulsat per un sentiment d'admiració pel paisatge d'una zona que l'autor ha recorregut un cop i un altre, i també ho ha estat per les ganes de fer conèixer el Montnegre -almenys en part-, que queda obscurit pel prestigi del Montseny, que se li aixeca a la vora. És un treball basat en enquesta oral, sense que s'hagi examinat documentació, amb què s'hauria donat una visió més completa del repertori. Les descripcions de cada entrada són concises, tal com convé. Es podria qüestionar alguna ortografia: Aranyal, que demanava Arenyal com a derivat d'Areny; Massaguer per Messeguer, ben

conegut per guardià de les messes; i Perceries, que s'escriu en lloc de Parceries, un tipus de contracte agrari. I alguna escassa vacil·lació: Cambordon, Fangà i Tremols, contra Can Bordon, Fanga i Trèmols que es veu a l'índex.

Crida l'atenció *Cama Fosca*, que deu ésser una manera adulterada de pronunciar *Coma* per aquells verals, perquè la paraula Coma (que no surt enlloc del recull) deu ésser una antigalla que es va substituir per "sot". Una curiositat sembla can Fesol, que deu procedir d'un malnom de propietari, un indicador que la zona és prou allunyada de Barcelona perquè no s'hi hagi interferit "mongeta", si més no a l'hora de la creació del motiu. I el sot dels Garrofers, un arbre que no deu ésser freqüent per aquells rodals.

En general, el llenguatge hi és acurat, si bé s'hauria pogut polir alguna distracció. Quan no corresponen a cognoms- els específics vagin en lletra minúscula deu ésser una originalitat de l'editor, un procediment que no és per a recomanar. El text és il·lustrat amb fotografies de Quim Reberté.

Ramon Amigó i Anglès

Rosalia PANTEBRE I TRASFI: *Bescaran*, Les Escaldes (Andorra), 1993.

L'autora ens comunica que ha publicat el llibre *Bescaran*, monografia sobre aquest poble de l'Alt Urgell, fronterer amb Andorra. En aquesta obra esmenta els tres dòlmens que queden a Bescaran, hi recull fragments d'història, costums, remeis casolans, lèxic privatiu de Bescaran i d'altres paraules que encara s'utilitzen a l'Alt Urgell i, sobretot, destina més de 300 pàgines del llibre a descriure la genealogia i l'història de 71 cases del poble, amb vivències i anècdotes.

L'autora hi va esmerçar milers d'hores de feina i no solament de recerques documentals i de converses amb persones naturals de Bescaran o que hi havien residit, sinó que també va seguir personalment l'edició del llibre. Diu: "L'he fet imprimir a Andorra, ja que cada vespre, sortint del meu lloc de treball, anava a revisar les proves i a corregir galerades. No podia demanar una excedència per tal de dedicar-me encara més al llibre de Bescaran."

En un altre lloc diu: "Quant temps fa que investigues?", m'han preguntat sovint. Un treball com aquest representa milers d'hores de feina (no exagero ni mica ni molla) i nombrosos desplaçaments, però és recompensat (mai monetàriament, ni de bon tros!) per la unió de coneixements que hom va adquirint sobre aspectes importantíssims de la vida i de les característiques de les persones."

El llibre fou presentat poc abans del dia de Sant Jordi de 1993, a les Escaldes, on resideix l'autora, i tingué un acolliment emotiu i espectacular. La lectura dels títols dels capítols que ocupen les primeres 150 pàgines del llibre, títols que reproduïm tot seguit, ja permet fer-se càrrec de la riquesa del contingut.

Presentació	Censals i regidors
De què es tracta	Abastament de sal
Prehistòria	Regadiu i fonts
Primers temps històrics	Fragments de crònica
Toponímia	L'església parroquial
El castell	Cultius
El monestir de Sant Martí	Collita silvestre
El camí dels Pelegrins	Altres menges
1217: el testament de P. Clergue	Festes i costums
La Inquisició a Bescaran	Llegendes
El Colomer	El notari Mentrut (1860-1938)
El capbreu de 1497	Els Militars a Bescaran
El fogatge de 1553	Bescaran, més que un poble

A continuació hi ha els 71 capítols destinats a cadascuna de les cases següents:

Albós	Genís	Pasqual
Batalla	Gili	Patalin
Bessó	Giligarrofa	Pauleta
Blasi	Jan	Pelat
Boronat	Jepet	Peremir
Caborreu	Josep	Peretó
Calent	La Canal	Poblador del Boronat
Caragol	Lletó	Poblador del Cases
Caragolet	Llorenç	Queredà
Cases	Martell	Querols
Cauba	Martí	Quico
Caubet	Martiquerols	Rauler
Clareta	Masover	Rita
Colilla	Masover del Galabert	Say
Cotrena	Mateu	Secretari
Ferrer	Mentruit	Soldevila
Ferrer del Cauba	Mestre	Teresa
Font	Moles	Ton
Forn	Mònic	Torner
Fornjosà	Nofre	Valent
Fulla	Pagès	Vicari
Fuster	Pal	Vives
Gelabert	Pantebre	Xumeu
Garanyó	Panxeta	

A continuació, reproduïm alguns dels comentaris que Manuel Anglada i Ferran, escriptor, fa a la presentació.

“En aquest llibre tan sòbriament titulat *Bescaran* hi veig molt més que l'estudi monogràfic d'un poble, més encara que la genealogia dels seus habitants, més encara que un anecdotari de fets diferencials o un glossari d'efemèrides bescaranenques. És també un estudi etnològic i lingüístic.

És una tasca prèvia duta a terme per Rosalia Pantebre, amb exemplar tenacitat i rigor científic. L'honradesa i l'ètica, directrius del seu treball, ens informen explícitament si la conclusió és exacta, si és dubtosa o si no és viable.

En un altre ordre de coneixements, hi apareix un gran nombre de mots i locucions d'arrel pirinenca antiga, alguns dels quals, tal vegada privatis de Bescaran, inciten a aprofundir-ne l'estudi.

L'aspecte afalagador d'aquest tractat pren un relleu singular pel fons humà que l'impregna. Tot el material primari assolit ha estat minuciosament escodrintat i finalment exposat amb traça i ordre. El protagonisme recau per dret propi a totes i cadascuna de les persones de Bescaran amb el suport solemne de llurs avantpassats.”

Ens plau donar la notícia d'aquest llibre, considerant que pot ser de molt interès per a tots aquells consocis nostres que s'interessen per l'onomàstica pirinenca.

A.R.

Veïnats, camins i cases de pagès. Aproximació històrica als termes de Sils i Vallcanera, per Francesc Anoro et alia. Ajuntament de Sils. Arxiu Municipal. 210x840 mm. 84 pp + 1 mapa annex del terme de Sils, 625x840 mm.

S'hi estudia l'aspecte físic “en clau de passat i de present” i ambiental del terme municipi-

pal i els seus veïnats, amb una perspectiva històrica. Conté un inventari de les cases de pagès. S'hi parla de les vies de comunicació, de l'activitat humana i de l'activitat econòmica. La intenció primordial del treball és conscienciar de la conveniència de conservar tant com es pugui el patrimoni arquitectònic-cultural -i documental- que conformen les cases de pagès, que són estudiades amb minúcia i abundància d'il·lustració. Un apartat bastant extens (pp. 42-53) és dedicat a l'onomàstica. S'hi examinen els noms dels pobles i veïnats i la hidronímia, amb comentaris prudents i circumspectes arran de les etimologies. S'hi relacionen els caps de casa del fogatge de 1497 i es constata la persistència d'alguns dels noms que hi figuren; s'anoten -amb algun comentari lingüístic- una colla de noms de partides i peces de terra. També es fan consideracions encertades -algunes d'elles en defensa de maneres de dir genuïnes que experimenten corrosió- a l'entorn dels noms de casa, amb un assaig de classificació temàtica segons el significat -real o aparent-: la vegetació, trets personals-socials, aspecte de les cases o del territori, zones humides, animals, eines i altres d'encasellament conflictiu. El text dóna a entendre en els autors un nivell elevat de consciència lingüística bastida sobre coneixements sòlids, i de consciència de la necessitat d'enquestes orals extenses i de consulta de documentació antiga per a la confecció -que desitgen que s'empregui- d'un inventari sistemàtic de l'onomàstica del terme. Més enllà, hi ha un assaig de cronologia dels masos, on reapareixen els noms; i es tracten aspectes demogràfics i de diversificació de les ocupacions, i l'arribada d'activitats industrials. Al final, en un annex, hi ha la relació alfabètica -numerada de l'1 al 185- de les cases, actuals i desaparegudes. És una primera bona contribució al coneixement de l'onomàstica de Sils i Vallcanera, a la comarca de la Selva, i una promesa que podrien dur a terme un recull integral de toponímia i d'antroponímia d'aquell terme municipal, si s'hi decidien.

R.A.A.

Imma NAVARRO I MOLLEVÍ, *Masies de les Corts: torres, masos i altres cases*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, Consell Municipal del Districte de les Corts, 1993, 542 pàgs. És aquest un treball sobre els 70 masos de les Corts fet des d'un punt de vista històric, en el qual hi ha recollida una informació onomàstica molt important quantitativament i qualitativa, tant pel que fa a la toponímia com pel que fa a l'antroponímia (en aquest cas des de la perspectiva de la genealogia dels diversos propietaris).

El llibre tracta els diferents noms de les 70 masies (*Can Duran* o *Can Feló*, p. e.), tant moderns com al llarg de la història (abans *Can Martí* o durant un moment històric *Torre del Duc de Pòpuli*), i localitza antigues partides (*L'Olivera Rodona*, *Bederrida*, que correspon a l'actual *Zona Universitària*, mal dita de *Pedralbes*, topònim aquest que també és inclòs en el terme de les Corts) i masos, alguns dels quals no havien estat situats correctament fins ara (com el mas de *Santa Cília*).

Al darrera d'aquesta obra hi ha un treball molt important de recerca arxivística i documental, al qual cal afegir un ús necessari i clarificador de la cartografia per a la correcta localització toponímica.

Joan Anton Rabella

Monografies del Montseny, núm. 8. Amics del Montseny, Viladrau 1993, 190 pàgs. En aquest nou recull de treballs ben variats cal destacar-ne dos de relacionats amb l'anomàstica. El primer de mossèn Antoni Pladevall, "El Montseny a l'època medieval. L'organització religiosa" (pàgs. 101-124). L'autor recorda que a la Taula dels tres bisbes conflueixen els bisbats de Barcelona, Girona i Vic. Inventaria les parròquies del Montseny amb notícia de la seva antiguitat i subjecció jurídica. Són 18 del bisbat de Barcelona, 13 del bisbat de Vic, 9 del de Girona (més 4 que van deixar d'ésser sufragànies al segle XI). En un altre

quadre Pladevall dona les esglésies del Montseny existents a l'època medieval. En total són 74, algunes de les quals han desaparegut, no són parròquia o es troben deteriorades. Carles Puigferrat i Oliva a "La quadra i els masos de Terrasola a l'Edat Mitjana" dona un mapa amb onze masos, habitats o en ruïnes. Ara bé, els documentats al temps medieval són dinou, entre els quals Rovira Jussà i Rovira Sobirà, Dolça, Espinabell, Masó, Guilla, Castellet, Fàbrega, etc. L'autor estudia els problemes jurisdiccionals de les masies i de Terrasola, llogarret que pertany avui a Seva.

A.M.

Dídac Bertran i Vallvé, *Breu història de Molnàs*, Edicions Inusuals, Tarragona 1993, 128 pàgs. Es tracta d'una monografia, amb fortes bases documentals, sobre un agregat, llunyà, de Tarragona, que té ben poques cases habitades. L'autor hi recull les diverses grafies del nom, la llista dels senyors del Molnàs (p. 34), i els noms i cognoms més habituals dels segles XVI al XVIII.

A.M.

Salvador Palau Rafecas, "El Galo", *Aspectes històrics de Santa Coloma de Queralt i els seus rodals*, Santa Coloma de Queralt, 1993, 112 pàgs. Onomàsticament ens interessa la toponímia de l'antic terme (pàgs. 9-37) on hi ha documentats la toponímia urbana, les partides, els termes veïns, camins, torrents i fonts, hostals, etc. És de doldre que l'autor, si cal en equip, no publiqui per ara el recull exhaustiu de la toponímia i l'onomàstica. Cal remarcar també les notícies sobre els colomers o colomars i sobre les societats o entitats pobletanes, als segles XIX i XX.

A.M.

Pere NOGUERAS DE PRATS: *Gent d'Arenys - Volum 2, Arenys de Mar*, abril de 1993 (Edicions La Copisteria), 251 pàg.

Segon volum de ressenyes de personatges d'Arenys de Mar que l'autor ha conegut (el primer volum fou publicat pel setembre de 1992). Aquestes ressenyes, escrites amb una prosa àgil, concisa i agradable, però en alguns casos un xic incisiva, amb un lèxic força ric i amanides amb moltes anècdotes, fan desfilar davant dels nostres ulls seixanta personatges amb els seus trets físics característics, les seves formes de vestir, les seves dèries, els seus gustos, els seus afanyos, els seus fets, els seus problemes, etc., o, com diríem altrament, amb la seva vida i miracles.

A part de l'interès social i psicològic del llibre, per a nosaltres, els estudiosos de l'onomàstica, presenta l'interès dels noms, els malnoms o els renoms de molts d'aquests personatges o dels qui s'hi relacionaren, amb explicacions sobre les circumstàncies que en van originar alguns.

En total hi apareixen, a més dels noms i dels cognoms dels personatges, més d'un centenar de renoms, malnoms o noms de casa diferents, dels quals uns noranta ja consten al recull que el mateix Pere Nogueras de Prats va publicar en el butlletí interior de la Societat d'Onomàstica, número XXXIX del mes d'abril de 1990. Els altres, els que no consten en aquell recull, són els següents:

ca l'Arenas
can Bonavida
el Cap de Be
el Client de Bassa
can Lletjós
en Madera

el Paleta de cal Sant Pare
el Pepet Tercela
en Pipis
en Soriano
en Vives del Licor

També és interessant el bon nombre de topònims que hi consten, referits principalment als carrers, places i llocs de la vila.

A.R.

Sebastià RIUS I RIUS: *Aramunt Vell. Records i Llegendes*. Tremp, 1993 (Garsineu Edicions, col·lecció La perdiu xerra, número 4), 218 pàg.

Recull de records personals de l'autor, que nasqué i visqué en el poble vell d'Aramunt, actualment deshabitat, al Pallars Jussà, durant el període comprès entre els anys 1912 i 1930.

Hi explica amb llenguatge amè i planer i amb bona riquesa de lèxic pallarès el que ell recorda de la duresa de la vida dels pagesos d'aleshores, de les feines del camp i l'obtenció de l'oli i el vi, de les celebracions i els costums, de les festes majors, del lent desplaçament dels habitants cap al poble nou, les Eres d'Aramunt, de l'arribada de la Canadenc a la construcció del pantà de Sant Antoni, de la seva família i de diverses persones del poble amb llurs facècies i anècdotes, del mercat de la Pobla de Segur, de la fira de Salàs, etc.

Pel que fa a onomàstica hi consta el nom de les partides i de les fonts del terme municipal, de diversos accidents geogràfics i el nom de les cases del poble que aleshores eren habitades.

A.R.

Joan CAVALLÉ: *La Serra*, in "Butlletí. Centre d'Estudis Alcoverencs", 62, abril-juny 1993, 10-12.- El topònim *La Serra*, que correspon a una partida del terme d'Alcover, tota ella en terra plana d'al·luvió i regada amb l'aigua del Francolí, planteja a l'autor la possible antilogia entre aquest nom i l'estructura del terreny. Les referències documentals, a partir de 1228, li permeten de plantejar unes possibles hipòtesis.